

השמחה שישמח אדם בעשיית המצוה ובאהבת האל שצוה בתן עבודה גדולה היא. וכל המונע עצמו משמחה זו ראוי להפריע ממנו. שגאמר, תחת אשר לא-עבדך את-ה' אלהיך בשמחה ובטוב לבב, וכל המגס דעתו וחולק כבוד לעצמו ומתכבד בעיניו במקומות אלו חוטא חסוטה. ועל זה הזהיר שלמה ואמר, אל-תתהדר לפני-מלך. וכל המשפיל עצמו ומקל גופו במקומות אלו הוא הגדול המכבד העובד מאהבה. וכן דוד מלך ישראל אמר, תקלתי עוד מזאת ונהייתי שפל בעיני. ואין הגדלה והכבוד אלא לשמח לפני ה'. שגאמר, ותמלך דוד מפני ומכרפר לפני ה' ונ'.

הביטה וראה, שפקה שישמח האיש על רב הטובה אשר עשה השם לישראל וקדשו במצותיו. למצוה תחשב ועושה נחת-רוח ליוצרו וקובע לו שכר. הגש חן מתוך מזה, אשרינו מה טוב חלקנו ומה נעים גורלנו. ואמר רבותינו זכרונם לברכה (קדושין לו. ב) דשכר מצוה כהאי עלמא ליכא. אבל בשכר השמחה אדם אוכל בעולם הזה. והשכר היותר גדול שיש על השמחה, שאובה להשגת התקנה והשגת השלמות, שכן גלה סודו ורבו האר"י ז"ל, שמה שאובה להשגת התקנה נפלאה והשגת רוח הקדש, הכל היה בשביל שהיה שמח שמחה רבה בעסקו בתורה ובקנין שום מצוה יותר ממוצא שלל רב. ונמצא ששכר שמחה של מצוה מצוה:

כסף מלך ה' הולך עמו.

והגב מלך ה' עמו.

אמר רבי פרנץ אמר רבי יוחנן: אותה שנה לא עשה ישראל את יום הכפורים, והיו דואגים ואומרים: שמה נחתיבו שונאינו של ישראל פלייה, יצתה בת קול ואמרה להם: פולקם מזומנין לחיי העולם הבא. מאי דרוש? אמרו: קל נחומר; ומה משכן שאין קדושתו קדושת עולם, וקרפן יחיד - דוחה שבת, דאיסור סקילה, מקדש, דקדושתו קדושת עולם, וקרפן צבור, ויום הכפורים דענוש פרת - לא כל שכן? - אלא אמאי היו דואגים? - התם - צורף גבוה, הכא - צורף הדיוט, הכא נמי, מיעבד - ליעבדו, מיכל לא ניקלו ולא לישתו! - אין שמחה בלא אכילה ושתיה.

ולא די לאדם כמה שישמח לבו, אלא גם ישמח לב אמללים ונדכאים כאשר יוכל כמה שיוכל לכבדם ולחבבם ולנשאים ולהנאותם, ולמצוה רבה תחשב. ואמרו רבותינו זכרונם לברכה (ברכות ו. ב) כל הנהנה מסעדת חתן ואינו משמחו עובר בחמשה קולות. וראוי לכל אחד שישתדל כאשר יוכל, לשמח חתן, וכל אדם אינו חוב אלא כשעורו, וטוב מעט בכנות לשם שמים, ולא כמו שגוהגים קצת שמרבים בשמחות וגיל פאמר שעושים לשם מצוה לשמח חתן וכלה, ויצאים מן השניה מצוה:

אמנו מיה זין ה' אלו

חסרון השמחה - אות למגס יסודי

אך כבייז ראוי להתבונן: כיצד יתכן שאדם המקיים את כל תריגי המצוות, וכול לגרום לזימיוש הפורענות הממורה שבתוכחה, רק משום שלא עירב שמחה בעבודתו! כי גם אם השמחה היא חלק מפרטי קיום המצוות - האם בשל חסרון של פרט מפרטי המצווה, ראוי שתבואנה קללות שכאלה!! - אלא שכאן נמצאו למדים, שכל המקיים את התורה בשמחה, מובטח שירצה תמיד להוסיף עוד ועוד. עבודת ה' בשמחה, היא עדות על הזדהות פנימית של האדם עם המצוות, וראיה לכך שהוא מבין את מעלתן העצומה. פועל היודע שמצפה לו שכר גבוה בסיום עבודתו - עושה אותה בשמחה; ואם רק יוכל - אף יגדיל את שעות העבודה. כך שגם אם העובד בשמחה אינו מקיים עדיין את כל הפרטים - חזקה עליו שיוסיף ויולך בקדוש, והשמחה, היא הערובה הטובה ביותר לכך.

כללו של דבר! שלשה הם יסודות עבודת האלוה על פי תורתנו: ה'יראה' ה'אהבה' וה'שמחה'. - התקרב אל אלהיך בכל אמת מאלה; ונכון, בכריעתך בימי המצוות, לא תקרב אל האלוה יותר מאשר בשמחתך בשבתות וימים טובים, אם שמחתך זו כאה מתוך מחשבה וכונה. - כי לשם שה'תחננים' צריכים מחשבה וכונה, כך גם השמחה בדבר האלוה ובמצוות צריכה מחשבה וכונה, למען תשמח במצוה עצמה מתוך אהבתך למצוה עליה ותכיר מה מאד היטיב לך בה. - וכאלו באת לביתו כקראו אל שלחן ומנעמיו, ותן שבת על כך בפיך ובלבך; ואם תעלה עליונותך במצוות אל מדרגת הזמר והרקוד, יהיו לך גם אלה עבודת האלהים, ואף על דים תדבק בענין האלוהי. אף גם דברים אלה לא מסרתם תורתנו בידי איש ואיש, כי אם קבעה שיעור כלם. - כי אין זה ביבילת האדם לתקן תקנות לכל אחד מכחות הגפשו והתוף כראוי לו, ולקבצ שיעור המנוחה והעבודה הראוי לנו, וכן לקבצ שיעור מה שתוציא הארץ בתנובתה עד שתזקק לשביתה בשמחה ריובלי ועד שישפירשו ממנה את המעשר וכדומה, - על כן קבע האלוה עצמו שביתת השבת ושבתת המנועים ושבתת הארץ.

שמחה אמנו בלילה, היום נכונא, ה' עז

כוסכי, אמנו ק

מדרגה עליונה של קדושה, קדושת חכמת קודש, מתגלית בעבודת ה' בשמחה. "את ה' אלהיך היא", "ואהבת את ה' אלוהיך", מצוות עשה שמפורשות בחורה, ועל השמחה, המדרגת היותר עליונה, היותר אידאלית, אין מצוה. הקדושי-קדשים, הדבר היותר גדול, הוא נעלם. כספים, אין להם שמירה אלא בקרקע, ומרגילות, יותר עמוק. שמחה היא הדבר היותר גדול שבעולם, והוא טמון בין הצרות, במעמקי הקללות.

שוב יש להזכיר על ההדרכה היסודית הראשונה, שהיה הלימוד לא מתוך מתח נפשי של גמירה, אלא, מתוך שמחה של הרגע היות והשעה זו, שאני זוכה ללמוד בהם, ומכאן, זוכים לסייד בלימוד, ולזכירה.

מדרגות בעבודת ה': "שיר המעלות", המון מעלות ומדרגות, השיא העליון של ה"לדבקה בו", הוא עבודת ה' בשמחה. זה השיא היותר גדול שעל גבי היראה והאהבה. כתוב בספרים, שכל המדרגות הגמלאות של האר"י ז"ל, זכה להם מתוך שוכה לעבודת ה' בשמחה.

אמנו בלילה הולך עמו

אמנו בלילה הולך עמו

תחת אשר לא עבדת את ה'א בשמחה ובטוב
 לכב. וכבר אמרנו טעמים מדוע בשביל
 העדר השמחה יגרלו כ"כ העונשים. ונראה עוד
 לומר, דהנה אמרו ו"ל (יומא פ"ו): תשובה
 מאהבה וזדונות נעשות לו כזכות, ומיראה
 נעשות כשגונות. והנה בש"ס ר"ה (ט"ו): למה
 תוקעין ומריעין כשהן יושבין ותוקעין
 ומריעין כשהן עומדין כדי לערבב השטן,
 וכרשיי כשישמע ישראל מחבבין את המצוות
 מסתחמין דבריו, ופירשנו שמאחר שרואה
 שמחבבין את המצוות הרי עושיין תשובה
 מאהבה והזדונות נעשות כזכות, א"כ מתירא
 לקטרג ולהביא עוד חבילות של עבירות פן
 עשו תשובה גם על אלו ומן העבירות יהיו
 זכיות, ומתבהל ואינו יודע מה לעשות, כי
 תשובה היא דבר המסור ללב ואין מכיר
 בה אלא היודע העלמות, וכל עוד שלא ראה
 את ישראל מחבבין את המצוות אינו חושש
 לומר שמה עשו תשובה מאהבה כי חזקה היא
 לו שלא נשתנה.

למה נשתנה כבוד כבוד

עבודת ד' בשמחה

בסוף פרשתנו נמצא מקור לדין של עבודת ד' בשמחה. היא העבודה הוא מתוך
 אהבה ודבקות, שייכות, הדמיונה ושמוחה¹⁰, והנה המצב האידיאלי¹¹ אין שכינה
 שורה. אלא מתוך דב' שמחה של מצוה, שנאמר: יצתה קחו לי מנגן והיה
 מנגן המנגן חתוי עליו ד' ד'י¹². עבודת ד' בשמחה היא מצב פסיכולוגי עליון,
 בו "כל עצמתי תאמרה"¹³, וכמוכן נדרשות מדרגות קודמות כדי להגיע לזה.
 יש מצוה של אהבה ד', ומצוה של יראה ד', אבל אין מצוה לשמוח בד' בכפייה
 ובפקודה אין מוכן לשמחה. רק בתהלים מוזכר "עבדו את ד' בשמחה"¹⁴, אבל
 אין לומדים הלכות מדברי קבלה¹⁵. הרמז היחודי למידה זו נמצא בפרשתנו תחת
 ערימה של קללות, כמו מרגלית שאין לה שמירה אלא בקרקע¹⁶: "תחת אשר
 לא עבדת את ד' אלהיך בשמחה ובטוב לכבי"י" - ודוקא מתוך הטיבוכים
 הנראים מתגלית הפנינה העילאית הזאת.

22. לימי התשובה

יש מושג של תשובה של רמיה¹⁷ - לא נרמה לא את עצמנו, לא את
 כנסת-ישראל ולא את רבותי-ש'עולם. הליכנו לסליחות, לכאורה זו חוצפה.
 פתאום אנו, "מחונטים" עם רבותי-ש'עולם ואומרים לו: "סלח לנו", זה צריך
 לבוא מתוך הכשר במובן אמיתי. צריכים לזכור את הזכרים האלמנטריים, ולעשות
 קצת חשבון נפש בענין קיום התורה ולמורה בעיני. כמכרין שי לשים לב לאמירת
 הכרכות שלא תהיה מתוך שטחיות¹⁸ - מה שגורם לחילול השם ואפקודות
 בישראל, ולולל בחורה על-ידי אנשים דחוקי תורה החופפים אנתה באופן שטחי.
 יש לתרבות השוכה של אמת.

למה נשתנה כבוד כבוד

גיסוד הכל צריקה לבוא הנקשרה הנקלית על בסיסן התשובה ונצחם
 השלחה, ושפתת"ו, שצריקה להיות מקבלת הנפש של כל איש אשר
 אור התשובה מאיד בנשמתו. ולכן עם זה לבאר איך שמתת-אמת
 זאת ונצחם וזו קדש זה איצנו מפר ידא, וקלילה ואיננו מרע כחוט
 השערה מכל ההתעוררות הנפשית, הנקנית בנפש מקל מיני ציורים
 של ידא, פתאום אדרבה עוד הוא מרבה את הכח התקציני של
 ההירות והריות הנשקמת.

למה נשתנה כבוד כבוד

13. התשובה אינה באה למר את התיים כראם להנעים. תעמית-

התיים חכמה על ד' התשובה היא מתגלה מתוך כל אותם גלי המרורים,
 שהנפש מסתבכת בהם בתחלת מצויה במהלך התיים של התשובה.
 אבל זאת היא הנבונה העליונה היצירת, שתדע ותיבן כי נצחם היא
 מתקפת מקל מרירות, תיים מקל חבלי מות, עדין עולם מקל מדוה
 ומכאובים. והידיעה הנבונה הזאת הולכת היא ומתבררת בשכל,
 ברנש, בטבע הנפש ובטבע הנפש. והאדם מתחפש לבריאה חדשה,
 ויוצק בעוריות, רוח-תיים חדש על כל סביבותיו, ומבשר לכל דורו
 ולדורות עולם שמחות ושרים, גילת ורננה ובטחון זאלה, צהלה ורננה,
 וקספו עננים בד' שמחה ואבינו אדם בקדוש ישראל גילוי.

למה נשתנה כבוד כבוד

את כח המהפכה הגדול-הקיצוני אנו מוצאים כתשובה. תהליך התשובה
 מורכב מ: עזיבת החטא, חרטה, וקבלה לחבאי. התחשבות. הכל נמשך מחתשובה
 שבלב, ויש בה מדרגות רבות. התשובה כמובן האמיתי הברור, היא תשובה
 מאהבה. תשובה היא מהפכה, התחשבות מוסרית, רצונית. אדם זוכה ליהפך,
 זוכה להתחוש. הוא נעשה אדם חדש, כמובן גולות הטהרה והקדושה בישראל.
 המדרגה היסודית היא תשובה מיראה. גם בה יש מדרגות, והיא כוללת אף
 את יראה העונש. כמובן, אין זה אידיאלי ואין זה שלם. המדרגה האידיאלית
 היא בירור-חשבון ובירור-הכרה של הלא-טוב שוויה קודם, והשאפה לחייון.
 ואז אדם משתנה ומתפן עצמו לטוב, מתוך הכרה שכך צריך להיות מצד עצמו,
 מתוך הכרה בערך הלא-טוב שהיה קודם, מתוך שאיפה ובעצמים. תשובה
 מיראה, האדם פשוט מפחד, מפחד. מגיהנום, מפחד מבית-דין. יש בעולם הזה
 מצבים שגבלים אדם מפחד לחטא, מפני שהוא מפחד מעונש. אין כאן מהפכה
 פנימית, אך בכל זאת זו תשובה. אין זה לל-כך אידיאלי, זה בעל כרחו, אך
 בכל זאת עובדה היא שעשכשי האדם כבר אינו פרשע. מתוך פחד הוא מפסיק
 לחטא. אמנם הגורם אינו בא מעומק המחשבה הטהרה האידיאלית, אך למעשה
 יש חייון, ויש הכרה בטעות. גם בה יש כמה מיני מדרגות. כאשר מתוך חשבון
 מופיעים התיקון ועזיבת החטא, ויפי ושכלול הסדרים - יש כאן מדרגה של
 בעל תשובה. ותשובה זו המביאה מעבר מרשעות לצדקות, גוררת גם-כן סליחה
 וכפרה. תשובה מיראה היא תשובה. אפילו אם הרע נעשה כמוד, מתוך התשובה
 החדונה מהתפסים לשגגות. התשובה מכרחה שבאמת החטא היה כשרג, ואז
 התשובה התחנתה, הלא אידיאלית.

התשובה האידיאלית האמיתית, השלמה, הגדולה, היא תשובה מאהבה,
 תשובה מאמתה, מצמאן, מהכרה גדולה. ההכרה וההרגשה הפנימית גורמת
 למהפכה בפני. חז"ל אומרים: חזרות המפסים לזכויות. זכות עליהן היא לבי
 שווכה לזה. וזממות התשובה בישראל היא תשובה מאהבה. חזרות לא הנפסים
 לשגגות אלא לזכויות. הידיה כל מודי הנפך לזכות!
 יש פסוק בירמיה: 'בימים ההם ובעת ההיא, נאם ד', יבקש את עון ישראל
 ואעיר'. למה שייקשו את העונות? וכי הפקיד מענין הוא זה? אלא, בעת החייון
 באחרית הימים, כמצב של גולות עצומה מאור כשכל ישראל יגיעו למדרגה של
 תשובה מאהבה, יבקשו חזרות ולא ימצאו, כיון שהכל יהפך לזכות. גדר התשובה
 העילאית השלמה השירית לגולות ישראל הוא שדון הנפך לזכות. זה מתקשר
 לסגולה המיוחדת של הו"א' המהפך בשפת הקודש...

למה נשתנה כבוד כבוד

הצער, שמרגשים בצת שנגשים אל כל דבר שבקדשה, הרי הוא כא
 מתוך שאו הנשמה היא מארה יותר ומתגלה בה התכן של השלמות
 המחשבת, והיא רואה מתוך כך את האפסיות שבהגבלתה ובמצוקה,
 והיא מתמרמת על כל מה שגורם לה עצור-פח וקהות. וזה הוא באמת
 יסוד התשובה מאהבה. שראוי לכל אדם בעל נפש לקבל את ההרגשה
 המרורה הזאת בשמחה וטוב לב, ואז עמק הצער הזה מתהפך והא
 לתכן של ענב עליון, ששפעת עדינים של קדש מתגלים בו.

למה נשתנה כבוד כבוד

כל תשובה שהיא שלמה, מקרחת היא לפעל שתי פעולות נגדיות על
 הנפש: מצד אחד תדרה הניח על הסתא והרע שבתוכו, ומצד השני
 בסיחון ושמחה על הטוב. שאי אפשר לו שלא ימצא האדם בתוכו אה
 חלק קטנה. ואפילו אם לפעמים החשבון שלו הוא כל כך מערפל אצלנו,
 עד שאינו מוצא בתוכו מאמה מן הטוב - הלא אה, מה שהתדרה והניח
 הם מקיפים אותו מצד הכרת הסתא והרע שבתוכו - הלא גם זה עצמו
 הרי יש בו טוב גדול: יצריף הוא מיד להיות שמת, בוטח ומלא עו
 ועצמה, גם על הטוב הזה, עד שיימצא את עצמו תמיד, גם בחוף הדפד
 היותר גדול של רגשי התשובה, מלא רוח תיים וקמוש ביסוד המפעל
 והמעשה ושמת התיים והקנה ברכתם.

למה נשתנה כבוד כבוד

כי תבוא אל הארץ - שמחתי
 מתוך מהפכה גדולה זו אנו נפגשים במלה הראשונה של פרשתנו: "יהיה ועל
 זה דברים חדים של הנאון הקולש בעל "אור החיים", רבי חיים בן עטר: אין
 "יהיה" אלא לשון שמחה, ואין שמחה אלא כי יבוא אל הארץ. כשכאמ"ל אל
 הארץ, זו שמחה-לעומת זאת, בחוף לארץ, "ונתן ר' לך שם לב וגו'י", שם,
 בחוף-לארץ, אבל כאן בארץ - שמחתי.

למה נשתנה כבוד כבוד